

הכנסת היועצת המשפטית לכנסת

(סימוכין : 003815-2022)
ירושלים, ח' בשבט תשפ"ב
10 בינואר 2022

לכבוד
חבר הכנסת אלון שוסטר
סגן שר הביטחון

נכבדי,

הנדון: פנייתך בנושא אישור וביטול צו להפחתת מכס

אני מתכבדת להשיב לפנייתך אליי בשאלת סמכות הכנסת לאשר ולבטל צו שמפרסם שר האוצר בהתאם להוראות חוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), התשי"ט-1949 (להלן - החוק):

1. מכס, מוטל מכוח צווים שמוציא שר האוצר בפרוצדורה ייחודית שנועדה להבטיח פיקוח מסוים של הכנסת ושל ועדת הכספים. סעיף 2 לחוק קובע את הפרוצדורה לאישור וביטול צווים. הסעיף מבחין בין צווים המעלים את שיעור המס (להלן – צווי העלאה), לבין צווים המפחיתים את שיעור המס (להלן – צווי הפחתה).

2. בצווים המטילים או מגדילים מכס – חל סעיף 2(א) לחוק, לפיו נדרש הן אישור ועדת הכספים והן אישור נוסף של מליאת הכנסת. צווים אלה מובאים לאישורה של ועדת הכספים בתוך 60 ימים מיום פרסומם ברשומות; לאחר שוועדת הכספים הניחה החלטה לעניין אישור או ביטול צו העלאה, רשאי חבר כנסת להביע התנגדות לצו שהונח. ככל שהוגשה התנגדות כאמור, תקיים בה הכנסת דיון ותצביע באותו עניין בתוך שבועיים ממועד ההתנגדות.

3. בצווים המבטלים או מפחיתים מכס – חל סעיף 2(ב) לחוק, לפיו כי כל הוראה בצו שאינה הוראה להעלאת מכס או להטלת מכס חדש, מליאת הכנסת יכולה לבטלה בתוך חודשיים. מטרתו של הסעיף היא לקבוע פיקוח גם במצב שבו נעשית הפחתה של מכס או בלו, שכן גם בהפחתה כאמור יש משום השפעה על ציבור הצרכנים, על היבואנים ועל שוק הייצור המקומי.

4. במאמר מוסגר יוער כי לפרוצדורה הקבועה בחוק ביחס לצווים משני הסוגים קשיים רבים מבחינת יכולתן של הכנסת וועדת הכספים לפקח על עבודת הממשלה והיא לא פרוצדורה מיטבית בהיבטים אלה. קשיים אלה מתחדדים לנוכח העובדה שהצו מתפרסם ונכנס לתוקף באופן מיידי וכך עלול להיווצר מצב בו צו יהיה בתוקף למשך תקופה ארוכה מבלי שנבחן כלל על ידי הכנסת¹. בעייתיות נוספת נובעת מכך שבעצם פרסומו של הצו ברשומות, האפשרויות של הכנסת הן בעיקר בהתייחס לתוצאה הסופית שלו- אישור או ביטול והאפשרות של הכנסת להעלות הצעות לתיקונו מצומצמת יחסית. יצוין, כי בשל הבעייתיות שבפרוצדורה, הוגשו בעבר מספר הצעות חוק טרומיות מטעם חברי הכנסת, אך הן לא קודמו.

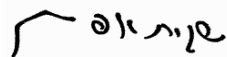
¹ לענין צו הטלת מכס או הגדלתו- כיוון שימי הפגרה אינם באים במנין, זו לעתים יכולה להיות תקופה ארוכה של מספר חודשים ולענין צו ביטול מכס או הפחתתו- חודשיים ימים עד להחלטת מליאת הכנסת.

5. לשאלתך בענין החלטת מליאת הכנסת לגבי צווים המבטלים מכס או מפחיתים אותו אציין כי לאורך השנים היו פעמים בהן הכנסת דנה בצו אשר הפחית מכס או בלו². הסמכות לבטל צו הפחתה היא של הכנסת בתוך חודשיים ממועד פרסומו ברשומות. הפרוצדורה לכך היא הגשת בקשה על ידי חבר הכנסת לביטולו של הצו שפורסם ברשומות. במסמכי העמדה שהוצאתי לאורך השנים ביחס לצווי הפחתה בעבר ציינתי כי מן הראוי שקודם לפניה למליאת הכנסת על ידי חבר הכנסת לביטולו של צו הפחתה, יתקיים דיון בוועדת הכספים בנושא הצו. אין להפחית מחשיבות הדיון בוועדת הכספים. דיון מוקדם כאמור, אף אם הוועדה לא נדרשת לאשר או לבטל צו, מאפשר לציבור להביע את עמדתו בנוגע לשיעור המכס המוצע על ידי הממשלה; דיון בוועדה מהווה מעין שימוע ומאפשר העלאת טענות שונות ביחס לתיקונים המוצעים על ידי הממשלה ונראה כי הוא אף חשוב יותר במצב בו הממשלה מבקשת לבצע רפורמה בפרטי מכס רבים, ובוודאי במצב שבו כל חבר הכנסת זכאי לדרוש ביטול הפחתה לגבי כל אחת מההפחתות לגבי כל פריט.

6. אף שדיון בוועדה יאפשר הבאת עמדותיו של הציבור בפני המליאה לצורך הכרעתה הסופית והמהותית בנוגע לצווי הפחתה, מובן כי אף בהעדרו של דיון בוועדת הכספים, תישאר הסמכות המהותית הקבועה בחקיקה ראשית – למליאת הכנסת לבטל את צווי המכס.

7. לסיכום, לענין צווים המבטלים או מפחיתים מכס, למליאת הכנסת ישנה סמכות מהותית לבטלם באופן סופי בתוך חודשיים ממועד פרסום הצו ברשומות. המשמעות היא שעל הכנסת לדון ולהכריע בכל התנגדות שתוגש לה לענין כל צו הפחתה ולענין כל פרט מכס.

בכבוד רב,

שגית אפיק

² בכנסת ה-18 ועדת הכספים דנה מספר פעמים בצווי הפחתה בענין מוצרים שונים (ראה דיונים מיום 29.5.2012 ומיום 18.6.2012. בכנסת ה-19 דנה המליאה בביטול צו הפחתת המכס על הגלידה (ביום 24.6.2013).